

Dr. SZENTKIRÁLYI Aladár Miklós

Az izlandi, a romániai és a magyarországi zeneoktatás egyes elemeinek összehasonlító elemzése és ezek hatása a zenei kultúrára

„Muzsikálni annyi, mint határtalanul szabadnak lenni, jobban és mélyebben embernek lenni, mint az élet korlátaiban lehetséges” (Tóth Aladár)

Bevezető

Platón a ritmust és harmóniát isteni adománynak tekintette: „...azért a legfontosabb a zenei nevelés, mivel a ritmus és az összhang merül alá leginkább a lélek mélyébe, és a legerősebben ragadja meg azt, szép alakúságot támasztva benne: ez teszi a lelket szép alakúvá, feltéve, ha valaki helyesen nevelődik, ám ha nem, ellenkezőjévé. És mivel a nem szép alkotást vagy a nem szép teremtményt a legerősebben a zenében kellően nevelt ember érzi meg... a szépet dicséri és örömmel lelkébe fogadja, s belőle táplálkozva széppé és jóvá válik: viszont a rútat méltán gáncsolja és gyűlöli már zsenge korában, amikor még nem fogja föl; később aztán ha az értelme felébred, örömmel fogadja a szépet, és sajátjának ismeri fel.”

A zenetanulás lélekre gyakorolt hatásával, a memóriafejlesztéssel, a koncentráció gyakorlásával, a pozitív szereplési stresszel, a társas zenéléssel a személyiség és az agyműködés olyan területeit is fejleszti, amelyeket, más módon nem lehet aktivizálni, csakis a zene által.

Életpályám első húsz évében koncertező művészként, bejártam a világ számos országát. Már akkor is feltűnt, hogy a hazai zenei élet, az európai zenekultúra milyen magas színvonalon áll. 1985-ig Erdélyben éltem, zenei tanulmányaimat ott fejeztem be, és az első öt munkában töltött évemet a kolozsvári Opera zenekarának tagjaként végeztem. 2007 nyarán felkérést kaptam, hogy hegedűtanárként a Husavik-i (Izland) Zeneiskolában dolgozzam tovább hegedűtanárként. Rövid vívódás után- melyben nem kis súllyal az Iskola és a tanítványaimhoz való kötődés is szerepet játszott- egy volt osztálytársnőm ment el helyettem, akivel azóta is szoros kapcsolatban vagyok.

Szintén Izlandon, Reykjavíkban tanít egy zongoratanár rokonom is, így első kézből vannak információim az ottani zeneoktatásról, zenei életről is.

Izland, szigetként az Atlanti óceán északi csücskében, igen speciális színpont Európa oktatási és zenei térképén, földrajzilag is komoly távolságra tőlünk. A hazai zeneoktatás Európa közepén, szerves része a Bécs központú európai műveltségnek. Az erdélyi/romániai zeneoktatás pedig az ismert történelmi változások hatására az orosz, Moszkva-Szentpétervár tengely hagyományaira is épít. Nem véletlen az sem, hogy a XX. század elején, a megújulást és ősi, „tisza forrásokat” kereső, Bartók Erdélyben gyűjtött zenét. Lássunk most néhány alapvető, meghatározó területet, mennyiben hasonlóak vagy különbözőek ezek, milyen jellegzetes folyamatok és eredmények alakítják a helyi zeneoktatást.

Az izlandi, a magyarországi és a romániai zeneoktatás főbb jellemvonásai

Izlandon a zeneoktatás állami és magániskolák keretén belül történik. Ezek az intézmények csak az elméleti és hangszeres zenei képzést biztosítják térítéses alapon, délutáni oktatás formájában.

A zenei tanulmányokat négyéves kortól lehet elkezdni, és gyakorlatilag felső korhatár nincs. Készségfelmérést csak azokon a szakokon szerveznek, ahol túljelentkezés van. A legkedveltebb hangszer a zongora és a klasszikus gitár. Lehetőség van népi és elektromos hangszeres, jazz és könnyűzene tanulására is.

A hangszeróra a tandíj mértékétől függően lehet heti kétszer, illetve egyszer fél óra. A tananyag államilag kijelölt. Az egyes szintekre ajánlatos bizonyos idő alatt eljutni, de a szintzáró vizsgát akkor tehet a növendék, amikor arra egyéni fejlődése alapján képessé válik.

A hangszeren kívül kötelező tantárgyak a zeneelmélet, szolfézs, zenetörténet, és ha van lehetőség a zenekar-énekkar is. Év végi vagy félévi kötelező vizsgák nincsenek, de a diákoknak átlagosan évente 2-4 nyilvános fellépésük van.

A zenetanárok alkalmazása a tanintézmények hatáskörébe tartozik. A továbbképzések ajánlottak, de nem kötelező jellegűek, ennek ellenére a pedagógusok nagy hangsúlyt fektetnek szakmai fejlődésükre.

Romániában az egyetem előtti zenei szakoktatás az úgynevezett zeneművészeti líceumokban és zeneiskolákban történik. Mindkét iskolaforma az Oktatási Minisztérium által kidolgozott jogszabályok alapján működik és a megyei tanfelügyelőségek közvetlen hatáskörébe tartozik. A zenelíceumok 1.-től a 12. osztályig biztosítják a diákok általános elméleti és zenei szakoktatását, térítésmentesen.

A zeneiskolák 8. osztályig szerveznek alapfokú zenei képzést térítésmentesen azok számára, akik többnyire kedvtelésből szeretnék zenét tanulni. A tehetséges, megfelelő szintre jutott diákok felvételizhetnek a zenelíceumok 9. osztályába. Mindkét iskolába készségfelmérés alapján lehet bejutni.

A zenelíceumokban általában két váltásban történik az oktatás, az ésszerű idő-és teremkihasználás érdekében: míg délelőtt az általános iskolásoknak közismereti óráik vannak, addig a nagyok hangszerórán, zenekari és kórustevekenyiségeken vesznek részt, és fordítva. A zeneiskolában csak délutáni oktatás folyik.

A zeneiskolák és zenelíceumok oktatói-nevelői tevékenysége az Oktatási Minisztérium által kidolgozott tantervek alapján történik, melyek tartalmazzák a különböző zenei tantárgyakra vonatkozó kötelező heti és éves óraszámot, a kialakítandó kompetenciákat, módszertani útmutatásokat, tematikát valamint a minimális tárgyi feltételeket.

A zenelíceum 1.-8. osztályában kötelező zenei tárgyak a szolfézs-zeneelmélet és a hangszer, heti két-két órában. Az 5. osztállyal kezdődően kötelező a zongora mellékszakkal, a zongoristáknak a karénekek, a tehetségesebbek pedig elkezdik a zenekari munkát. IX. osztálytól a képzés több szakon is lehetséges: klasszikus hangszeres zene, magánének, szolfézs-zeneelmélet és népzene. A hangszerórák száma heti 3-ra növekszik, a szolfézs-zeneelmélet mellett más kötelező tantárgyak is megjelennek: zenetörténet, összhangzattan, formatan, ellenponttan. A zongoristák igényelhetik második hangszer tanulását is.

A **magyarországi** alapfokú zenei oktatás elsősorban a Klebelsberg Intézményfenntartó Központ által működtetett zeneiskolákban, egyház által fenntartott és néhány magán, alapítványi iskolában történik.

A zeneelméleti és hangszeres órákat bárki igénybe veheti 6 éves kortól. Jelentkezéskor a gyermekek készség vizsgán vesznek részt. A felvételi bizottság véleménye alapján dönthetnek arról, hogy mely hangszerre érdemes a gyermeket beíratni. Az oktatás 18 éves korig térítési díj ellenében vehető igénybe. Az összeg jelképes, messze nem fedezi az állam által vállalt oktatás finanszírozását. Jelenleg egy gyermek 5300 forintért heti kétszer fél óra hangszeres órán és heti kétszer 45 perc szolfézs órán vehet részt. Ez az összeg nőhet a gyengébb tanulmányi eredmény következtében, de szociális, hátrányos helyzetűeknél csökkenhet, vagy teljes mértékben elengedhető. 18 év felett a térítési díj tandíjjá alakul, ennek összege körülbelül háromszorosa a kezdőkének. Általában 22 év a felső korhatár, de vannak tankerületek, ahol ettől eltérnek. Magyarországon lehetőség van rá, hogy a nem pályára készülő fiatalok tovább folytathassák zenei tanulmányaikat. A 6. év végeztével, alapvizsgát kell tenni. Sikeres eredmény esetében a tanuló a továbbképző 4 évfolyamát végezheti el, majd kamarazene tagozaton tanulhat tovább. Az iskola, évi kötelező két vizsga-tanzaki koncertje mellett, lehetőséget ad a gyermekeknek szereplésre. Általában a kihelyezett telephelyeken délután folyik az oktatás, az általános iskolai órákat követően. Az iskolák jól felszerelt könyvtárakkal és hangszerállománnyal állnak a tanulni vágyók rendelkezésére. Az épületeket főleg az önkormányzatok tartják fenn tulajdonosként, amint a hangszereket is, bár ezek karbantartása a KLIK feladata.

Összehasonlítás a tanulói létszámok alapján

Ebben a pontban nyilván nem pontos számokat hasonlítok össze, hanem százalékos arányokat. A számszerűség nem is lehet kiindulási pont, hiszen Romániának több mint kétszer annyi lakosa van, mint Magyarországnak és körülbelül hetvenszer több, mint Izlandnak.

Az, hogy ma Magyarország még mindig zenei nagyhatalom, azt szerintem három csodálatos lehetőségre vezethető vissza. Az egyik, a világviszonylatban egyedülállóan gazdag népzenei hagyomány. A második a XX. századi Bartók-Kodály-Bárdos-Lajtha-Fasang nevével fémjelzett kórusmozgalom. Napjainkban pedig legalább ilyen fontossággal bír, a mai napig megőrzött rendkívül alacsony térítési díj.

A három képzési szinten: alap, közép és felsőfokon történő oktatás érdekes következtetésekre ad lehetőséget.

1. diagram: Tanulói létszám képzési szintekre osztva

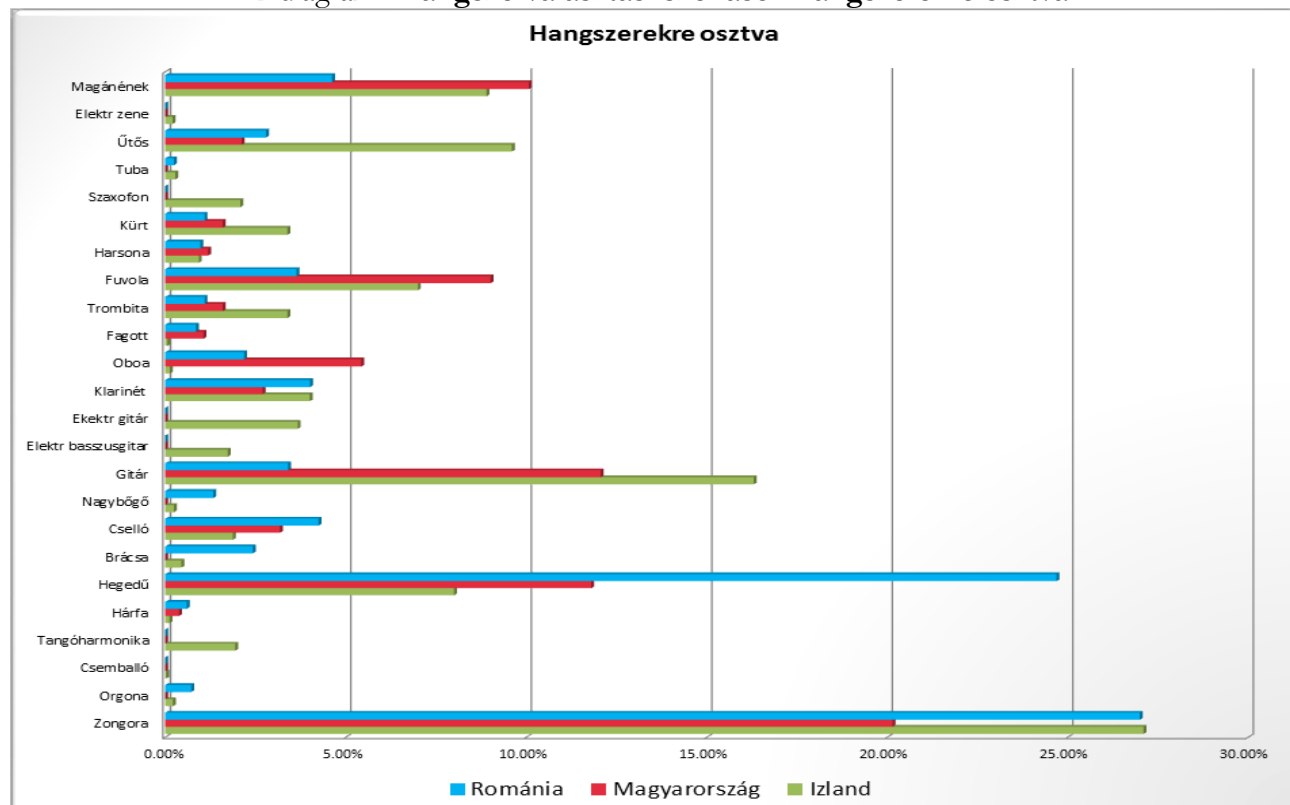

Izlandon, tanulói létszám, a kisiskolás korú gyermekek irányában, nagyon erős arányeltolódást mutat. A kezdeti nagy beiratkozás lendülete drasztikus csökkenést mutat, 72 %-ról középfokon már csak 14%, mire eléri a gimnáziumot, már csak 8%-a marad meg a tanulóknak. A hazai helyzet sem sokkal rózsásabb, mert itt is 14%-ra csökken ez az arány, igaz, hogy csak 57%-ról, de ami pozitívum, hogy a gimnazista létszám már emelkedést jelez.

Ebben az összehasonlításban a legkiegyensúlyozottabb mutatókkal Romániában találkozhatunk. A három képzési szint nagyon hasonlóan, kb. 1/3-os eloszlást mutat. Ennek okát egyértelműen abban látom, hogy ott az állami zeneoktatás I-XII. osztálya egy szervesen felépített folyamat, mely a beépített vizsgarendszerekkel megszűri a létszámot.

Hangszerválasztási szokások

2. diagram: Hangszerválasztási szokások hangszerekre osztva

Zongora

Mindhárom országban a legnépszerűbb hangszer a zongora. Azt hinnénk, hogy zongora nagyhatalom vagyunk. Kiderült, hogy százalékosan a zeneiskolai tanulók hangszerválasztáskor itthon választják legkevesebben a zongorát. Még Izland is megelőzött bennünket. Ebben, véleményem szerint, nagyon nagy súllyal az elektromos hangszerek elterjedése játszhatott szerepet. Szinte a mechanikus zongorák billentéséhez hasonló és állítható hanghatású hangszerek léteznek. Egy számítógéppel összekapcsolva az új generáció fiataljai majdnem stúdió körülményeket tudnak teremteni szobáikban, akár egy egész szimfonikus zenekar hangjait utánozva.

Hegedű

Nagyon népszerű hangszer a hegedű. Bár a hegedűt tipikusan magyar hangszernek tartják, mégis az arányok azt mutatják, hogy ennek a hangszernek itthon csökkenő a népszerűsége. A beiratkozó tanulók csak kevéssel több, mint 10 %-a választotta. Romániában a hangszer sokkal népszerűbb, több mint kétszeres ez az arány. 1948-tól a nyilvánvaló politikai kötődés miatt, az orosz zeneoktatási szisztéma hatása érvényesült. A David Ojsztrah nevével fémjelzett orosz hegedűsök és Ivan Galamian elméleti pedagógiai munkássága hatására, a bukaresti hegedű-iskola megteremtői, Ionel Geantă és Stefan Manoliu, nagyon erős és rendkívüli eredményeket felmutató, számtalan nemzetközi versenyt nyerő tanítványok hosszú sorát nevelte ki.

Magyarországon, a hasonló kötődések ellenére, másképpen alakult a helyzet. Mi a XX. század első felében világszínvonalú hegedűs gárdával bírtunk. Joachim József nemcsak a magyar iskola megalapozója, hanem felépítette a szentpétervári iskolát (amelyből később kinőtt az orosz nagy generáció), majd amikor az Egyesült Államokba költözött, az amerikai, sztárok tucatjait kinevelő iskolát is. Itthon, egy ideig Hubay Jenő és Zatureczki Ede tanítása és tanítványai révén eltartott az „aranykor”, de mára már csak halovány visszfénye a hajdan volt dicsőségnek. Újabban biztató tehetségek tűntek fel, sok roma származású hegedűművész is jelentkezett, társaik számára követendő példaként.

Izlandon meglepően közelít ez az arány a hazaihoz. Talán a legnehezebben elsajátítható hangszerről beszélünk. Mégis, ahogy a zenész kollégákkal információt cseréltünk, kiderült, hogy az ottani adatok annak köszönhetőek, hogy az izlandi zeneoktatási rendszerbe számos volt kelet-európai országból érkeznek zenetanárok, főleg lengyelek, oroszok és magyarok. Így már érthető a hangszer növekvő népszerűsége. A gordonka (cselló), a mélyhegedű (brácsa) és a gordon (nagybőgő) Romániában a legnépszerűbb. Ezeknek a hangszereknek a faanyag igénye különleges. Kellő mennyiségű és minőségű fa szükséges, hogy a megfelelőt kiválaszthassuk egy első osztályú hangszer, például nagybőgő, elkészítéséhez. Sajnos értékes erdőink nagyobb része a trianoni döntés következtében szomszédos országokba került. Egy-egy mesterhangszer, és itt nem egy Stradivariusra vagy egy Guarneri del Jesu-ra gondolok ami 1 millió angol fontról indul egy-egy nagyon ritka aukción, hanem a kortárs mesterek hangszereire, több ezer euróba kerül itthon és külföldön egyaránt. Izlandon nagyon kevés az erdős terület, így még nehezebb vonós hangszereket beszerezni.

Gitár

Általában a hangszert választó tanulók között dobogós helyezést szokott elérni. Így van ez elsősorban Izlandon és Magyarországon. Hazánkban régi hagyományokra tekinthetünk vissza. Bakfark Bálint a gitár egyik őseinek, a lantnak volt európai hírű mestere. Izlandon az angolszász beatzenekaroknak köszönhető ez a nagy népszerűség. Izlandon majdnem annyian választják a tanulók ezt a szép hangszert, mint itthon és keleti szomszédunknál együttvéve. Romániában a Ceaușescu diktatúrában, a politikai elnyomás miatt, a nyugati beatkultúra nem érezte olyan szinten a hatását, mint a Kádári Magyarország 56 utáni puhább, engedékenyebb érájában. A gitár pedig tudjuk, hogy az ilyen zenekarok alaphangszere.

Fúvós hangszerek

A fúvós hangszerek két kategóriába tartoznak. Fafúvós és rézfúvós hangszerek.

A fafúvós hangszerek, mint furulya, oboa, klarinét, fuvola, fagott, tradicionálisan a nagy szimfonikus zenekarok meghatározó szólamai. Az összehasonlításból kiderül, hogy ezek elsősorban Magyarországon a legkeresettebbek. Kivétel a *klarinét* és a *saxofon*. Romániában a tárogató (a klarinéthez nagyon hasonló működésű hangszer) és a klarinét a népzenei alaphangszere. A táncmozgalom ott is erős gyökerekkel rendelkezik, így érthető a népszerűsége.

Az izlandi nagyobb szám azzal magyarázható, hogy a saxofon, a jazz zenekarok nélkülözhetetlen színe, külön hangszerként van jelen az oktatási rendszerben. Magyarországon és Romániában is csak, mint a klarinétozni már jól tudó tanulók mellékhangszere. Természetesen mindhárom országban a légnépszerűbb fafúvós hangszer a *fuvola*. A *fagott* hazánkban a legnépszerűbb és nem tréfaaként jegyzem meg, a hajdani TV-macinak ebben nem kis szerepe van.

Rézfúvós hangszerek

Ezek a hangszerek általában nagyobb fizikai erőfeszítésre készítetik a muzikusokat, erőteljesebb fizikummal és fejlettebb tüdőkapacitással is kell rendelkezniük. Egy másik nagy előny, hogy a trombita, harsona, tuba vagy kürt lényegesen rövidebb idő alatt elsajátítható hangszer, mint például egy vonós hangszer vagy a zongora.

Az izlandi éghajlat zordabb a mi közép-európai időjárásunknál. Ezért az ottani lakosok fizikai felépítése is robusztusabb. Az óceánnak köszönhetően a légszennyezés szinte kimutathatatlan (eltekintve a nem túl gyakori vulkáni tevékenység szennyezésétől), ezért a tüdőterefogatuk is nagyobb. A szigeten valójában erdő kevés van, így a vonós hangszerekhez szükséges faanyag sem található elegendő mennyiségben. Nem is alakultak ki a klasszikus értelemben vett hangszerkészítő iskolák. Ezzel szemben az északi és germán népeknél nagy múltra tekinthetnek vissza a rézfúvós zenekari tradíciók. Ez meg is látszik a hangszerválasztáson. Izlandon például százalékosan több gyerek tanul trombitát, mint Romániában és Magyarországon együttvéve. Ugyanez vonatkozik a második leggyakoribb rézfúvós hangszere, a kürtre is. Ez sem meglepő adat, hiszen az izlandiak büszkén a vikingek leszármazottjainak vallják magukat. Hajósaik, harcosaik a legkülönbözőbb jelzésekre a kürt egy ősi, egyszerű formáját használták.

Ütős hangszerek

Az izoláció előnyeiről és hátrányairól megoszlanak az etnológusok véleményei, egy azonban biztos állítható, az ilyen népeknél sokkal jobban megtalálhatók az ősi életformákhoz való kötődések. Izland egy ilyen sziget. Alapvető ritmusnak számított minden időben a szívdobbanások imitálása. Az ember lassú dobütések metrumára járt, menetelt, gyorsabb ritmusra énekelt és változó ritmusú ütésekre táncolt. A zenét úgy kell értelmeznünk, mint a közösség számos tevékenységének egyikét. A doboknak nemcsak zenei szerepe volt. A dobnyelv ismerője a törzsön belül élet halál ura volt, birtokolni csak a kiválasztottaknak volt joga. Az információt gazdagon ritmizálva továbbították. Számunkra, akik a mobilkommunikáció élvezői vagyunk, hihetetlenül nagy távolságokra is.

A hangszeres összehasonlításoknál a legnagyobb eltérést az izlandiak javára az ütős hangszereknél találtam. Több, mint kétszer annyian tanulnak ütős hangszereken játszani az izlandi gyermekek, mint Romániában és Magyarországon együttvéve.

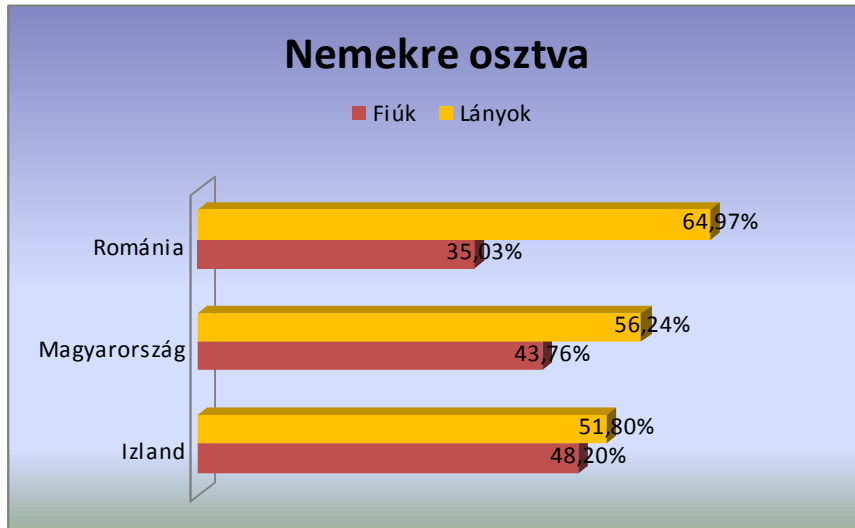
Magánének

Népszerű a gyermekek és a szülők körében, a magyar és izlandi gyermekek nagyjából hasonló arányokban jelentkeznek. A televízió tehetségkutató versenyek nyertesek hamar népszerűekké válnak. A fiatalok ezrei jelentkeznek az ilyen versenyekre. A román operaénekesek is világhíresek, az utóbbi években egyre többen váltak zenei nagykövetekké.

Elektromos hangszerek

Az elektromos hangszerek oktatása sem hazánkban, sem Romániában nem szokásos. Izlandon ez már jól működik. Hárfa, harmonika, orgona, csembaló inkább a konzervatóriumok, egyetemek privilégiuma.

3.diagram: Tanulói létszám nemekre osztva

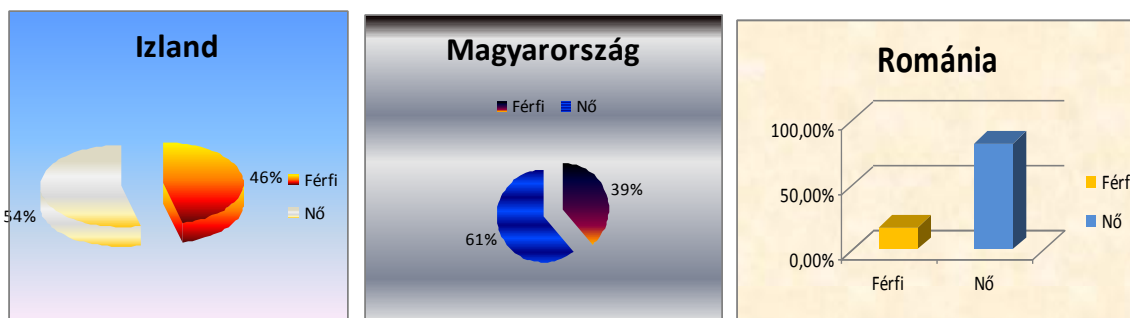

A tanulók nemek szerinti eloszlásában mindhárom ország nagyon hasonló arányokat mutat. Izlandon meglepően kiegyensúlyozott ez az arány. Főleg Romániában, de itthon is egyre inkább elnőiesedik ez a szakma. Hol vagyunk már azoktól az időktől, amikor egy-egy zenekart ábrázoló fotón, a XX. század első felében még csak elvétve találkoztunk női zenészekkel.

Az izlandi, a magyarországi és a romániai zenei oktatásban résztvevő pedagógusok, vezetőtanárok

Zenetanárnak lenni nem kis feladat. A legtöbb gyermek két lehetőség közül választhat. Néhányan csak meg szeretnék ismerni a muzsika varázslatos világát, míg másokat, a színpad, a siker álma visz e rögsös útra. Elindítani gyermekeket, mellettük állni, bátorítani, vigasztalni, tanítani, velük izgulni szinte szülői feladat. Nő vagy férfi tanár egyformán végigéli ezt az utat.

1.ábra: Tanári létszám nemekre osztva

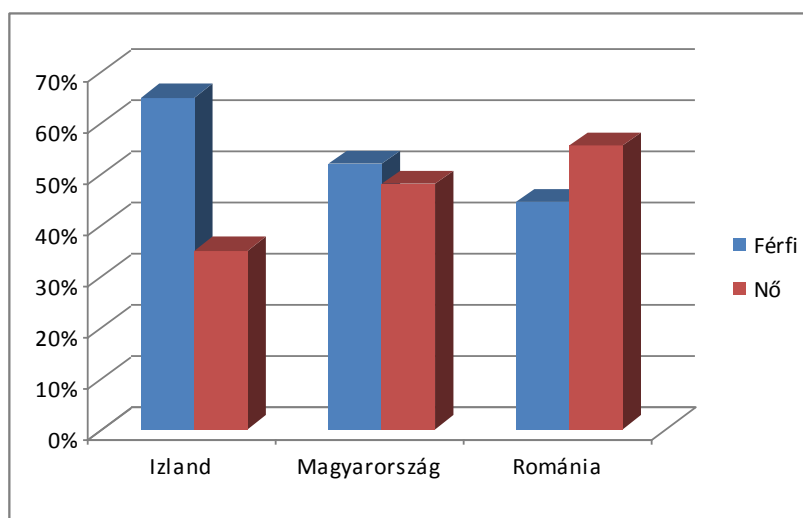

Mindhárom ország zeneiskoláiban a női tanárok alkotják a többséget. Izlandon csak minimális a különbség. Magyarországon már számottevő. Romániában azonban több, mint ötször annyi zenetanárnő van, mint zenetanár. Első pillanatban számomra is meglepő volt ez az eredmény.

A zenetanári (általában a tanári) fizetések nem magasak. Míg a XX. század közepéig egy tanári fizetésből a családfő képes volt akár az egész családot eltartani, és a tanár a társadalmi megbecsülésben igen előkelő helyen állt, mára ez megszűnt. Sem az anyagi, sem az erkölcsi

megbecsülés nem éri el a megfelelő szintet. A férfi, mint családfő, nem kereshet az európai konzervatív normák szerint kevesebbet, mint az anya, a feleség. Mai napig nehezen elfogadott gyakorlat, hogy a családban a nő több pénzt keressen. Izlandon, a szerepcserre már elfogadott, országos választási adatokkal bizonyított tény. Magyarországon már vannak rá példák, Románia legkeletebbre, még őrzi a férfi státusz szimbólumait. A másik tény, ami ezt a pályaválasztást motiválhatja, hogy a klasszikus anyaszerephez jobban illik egy napi 4-5 órás munkaidő, mert így több jut az otthonnal kapcsolatos teendőkre is.

Igazgatók aránya nemekre osztva

Ez az összehasonlítás valódi meglepetést jelentett számomra. A mostani képzés, a vezetők képzése is azt mutatta, hogy a húszas létszámú csoportunkban mindössze négyen vagyunk férfiak, tehát a köznevelési intézményt vezetők között nagyon nagy az eltolódás a női nem irányába. Mégis Magyarországon a zeneiskolák élén több a férfi igazgató, ha nem is sokkal, de 4% is különbség. Előzetesen nem ezt az eredményt vártam. Valamennyire kifejezi a hazai mentalitást, hiszen még él a köztudatban a férfivezető, a bátor, erős, minden bajban védőn fölöttünk álló családfő képe. Természetesen az is igaz, hogy egy elnőiesedő pályáról beszélünk, de a fúvós és ütős-hangszereken, valamint gordonon (nagybőgőn) már a hangszer fizikai igénybevétele miatt is elsősorban férfiak játszanak. Így ellentétben a többi tanintézménnyel (iskolák, óvodák), itt az arányok eléggé kiegyensúlyozottak.

A legnagyobb meglepetést mégis az izlandi adatok szolgáltatták. Ott is láttuk, hogy több a női tanár és akár államelnök és miniszterelnök is lehet egy izlandi hölgyből. De a legnagyobb különbség a három országból Izlandon mutatkozik. Szinte kétszer annyi a férfi zeneiskola igazgató, mint a nő. (65% és csak 33% nő)

És, hogy ne legyen kevés a meglepő eredményekből, Románia lett az egyetlen a kutatott országok közül, ahol a női igazgatók vannak többségben. Az adat azonban azért nem váratlan, mert a két nem aránya itt mutatja a legnagyobb különbséget a hölgyek javára. Csak emlékeztetőül: 17,5% a 82,5%-kal szemben.

Az izlandi, a magyarországi és a romániai zeneoktatás összehasonlítása a hangszeres órák száma szerint

Kritérium	Izland	Magyarország	Románia
a) Tandíjkötelezettség - 100%-os - 50%-os	2x30 perc 1x30 perc	g	
b) Képzés célja - általános képzést biztosító „A” tagozat - tehetséggondozást segítő „B” tagozat		2x30 perc 2x45 perc	
c) Képzési szint - alap - közép és felső			2x50 perc 3x50 perc

Izlandon a tanulók abban az esetben, ha 100%-os tandíjat fizetnek, heti 2x30 perces hangszeres órán vehetnek részt. Aki csak a fele díjat fizeti meg, automatikusan csak heti egy, 30 perces órán vehet részt.

Magyarországon, jóval alacsonyabb összegért az A-tagozatos zeneiskolások heti 2x30 percben tanulják a hangszeret, az ügyesebb, tehetségesebb B-s tanulók ugyanazért az összegért már 2x45 perces hangszeres képzésen vehetnek részt.

Romániában bár nem kerül pénzbe a szülők számára a zeneiskolai képzés, mégis már alapszinten heti 2x50 perces hangszeres órájuk van, közép és felső tagozaton pedig már heti három 50 perces a hangszeres óraszám.

Összehasonlítás a térítési díjak alapján

Kritérium	Izland	Magyarország	Románia
Korosztály – 6-18 év – 18-22 év tanulói jogviszony nélkül – 22 év felett		7.500-10.000 Ft 16.000-20.000 Ft Átlagosan 50.000 Ft	-
Térítési kötelezettség – 100% – 50%	Átlagosan 56.147 korona (kb. 101.065 Ft) Átlagosan 28.074 korona (kb. 50.533 Ft)		-

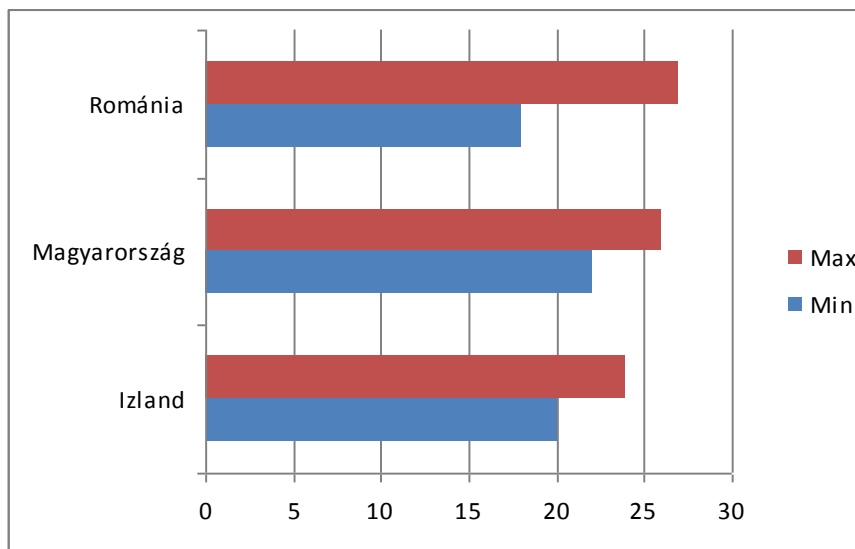
(Egy izlandi korona körülbelül 1,8 forintnak felel meg. Az izlandi teljes összeg átlagosan 56,147 korona és ez az átváltásnak megfelelően 101 ezer forint.)

Magyarországon nemcsak a tanulmányi eredmény (a jeles tanulók 5300, a jó eredménnyel zárók 7000, a közepes 10.000 forint), hanem a kor is megkülönbözteti ezeket az összegeket. Az augusztus 31-én 18. évét betöltő fiatalok már az előbbi érdemjegy logikájának megfelelően

16.000, majd 20.000, sőt közepesként már 30.000 forintos tandíjat fizetnek. A főiskolások, egyetemisták és a 22. életévet betöltött tanulók szintén eredményeik alapján 31.700, 68.000 illetve 80.000 forintot fizetnek.

Romániában, mint már említettem, az 1-12. zeneiskolai osztály nem fizet semmilyen összeget. Igaz, hogy felnőtt oktatás, abban a formában, mint itthon, zeneiskolai keretek között nincs.

A zenei művészetoktatásban tanító szaktanárok kötelező heti óraszámja

A tanárok megterhelése és megbecsülése a mindenkori társadalmak, rendszerek kulturális mérőfoka volt. Teljesen egyértelmű, hogy egy 20 órát tanító izlandi hegedűtanár megbecsültsége anyagi és erkölcsi szempontból többszöröse a 22 heti kötelező órát tartó itthoni tanárénak. Ehhez még adjuk hozzá az újabb fejleményt: a tanárnak heti 32 órával kell elszámolnia, kötelezhető akár heti 26 órára is.

Romániában az átlag tanári fizetések vásárlóértéke körülbelül megegyezik a magyarországi zenetanárok fizetésével és arányos a kevesebb kötelező órással. A maximálisan tanítható órák száma itt a legmagasabb.

A zenei művészeti oktatásban dolgozó pedagógusok elégedettségi szintjének adatai

A tanári elégedettség illusztrálására felmérést végeztem a budapesti Fasang Árpád Zeneiskola és a kolozsvári Sigismund Toduță Zeneművészeti Líceum tanárai körében, egy klímateszt (lásd: melléklet) segítségével.

Magyarországon teljes kutatást végeztem, a megcélzott 50 személyből 45 töltötte ki a tesztet és az eredmények a következők:

Állítások	5	4	3	2	1	Átlag
Taníthatok saját elképzeléseim szerint	25	16	1	3	0	4.4
Szívesebben tanítanék más iskolában	0	0	2	17	26	1.46
Szívesen megyek továbbképzésekre	33	9	1	2	0	4.62
Túl sok felesleges feladatot kell ellátnom	10	30	2	3	0	4.04
Szívesen látok el iskolai feladatokat munkaidőn túl is	0	0	8	25	12	3.02
Egyetértek az iskola nevelésfilozófiájával	25	12	5	2	1	4.28

Megfelelőnek tartom iskolánk célját és feladatrendszerét	30	13	2	0	0	4.62
Az iskola felszerelése megfelel az igényeknek	29	11	2	3	0	4.46
Lelkesedéssel tudok dolgozni az iskolában	32	9	4	0	0	4.62
Elégedett vagyok a nevelőtestületi megbeszélések számával	10	12	17	4	2	4.04
A közös döntés végrehajtását kötelezőnek tartom akkor is, ha nem mindenben értek egyet vele	29	11	3	2	0	4.48
Véleményem szerint a külső személyeknek pozitív összképe van az iskolánkról	27	10	4	4	0	4.33
Tanítványaimmal elérem azt az eredményt, amelyet a lehetőségekhez képest el szeretnék érni	30	9	4	2	0	4.26
Az iskolával általában elégedett vagyok	24	15	3	0	3	4.06
A nevelőtestület részt szokott venni iskolán kívüli közös programokon	34	7	3	1	0	4.64
Közös feladatok esetén a nevelőtestület jól együttműködik	8	22	7	7	1	3.64
Az igazgató döntései során figyelembe veszi a nevelőtestület javaslatait	13	26	4	2	0	4.11
Oktatási és nevelési problémák esetén a nevelőtestület tagjai kikérik egymás véleményét	31	12	2	0	0	4.64
Ha bajban vagyok, számíthatok a kollégáim segítségére	27	14	3	1	0	4.48
A vezetőség megfelelően képviseli és érvényesíti az iskola érdekeit	26	14	3	1	0	4.35
Ha a nevelőtestület együtt van, többnyire jó hangulat uralkodik	30	13	0	2	0	4.57
A nevelőtestület leinti azokat a tagjait, akik valamilyen problémára újszerű megoldást javasolnak	0	0	2	10	33	1.31
A nevelőtestület jó közösség	25	16	3	1	0	4.44
Elégedett vagyok tanítványaim magatartásával	10	13	20	2	0	3.68
A nevelőtestületi értekezleteken sok az eredménytelen szócséplés	0	4	6	15	20	1.86

Átlagos érték: 4,10.

Romániában részleges kutatást végeztem: a 143 megcélzott személyből egyszerű véletlen mintavétellel 40 személyt választottam a mintába sorsolással, akik közül 38-an töltötték ki a kérdőívet. A kapott eredményeket ekképp összegeztem:

Állítások	5	4	3	2	1	Átlag
Taníthatok saját elképzeléseim szerint	6	18	7	0	1	4,16
Szívesebben tanítanék más iskolában	2	1	1	7	27	1,53
Szívesen megyek továbbképzésekre	2	11	15	4	5	2,95
Túl sok felesleges feladatot kell ellátnom	3	7	15	5	8	2,79
Szívesen látok el iskolai feladatokat munkaidőn túl is	4	12	13	5	4	3,18
Egyetértek az iskola nevelésfilozófiájával	11	17	8	2	0	3,97
Megfelelőnek tartom iskolánk célját és feladatrendszerét	13	20	3	1	1	4,13
Az iskola felszerelése megfelel az igényeknek	5	15	11	6	1	3,45
Lelkesedéssel tudok dolgozni az iskolában	17	17	2	1	1	4,26
Elégedett vagyok a nevelőtestületi megbeszélések számával	11	17	4	5	1	3,84
A közös döntés végrehajtását kötelezőnek tartom akkor is, ha nem mindenben értek egyet vele	22	11	4	0	1	4,39
Véleményem szerint a külső személyeknek pozitív összképe van az iskolánkról	15	18	4	0	1	4,21
Tanítványaimmal elérem azt az eredményt, amelyet a lehetőségekhez képest el szeretnék érni	6	25	5	1	1	3,89
Az iskolával általában elégedett vagyok	17	16	4	0	1	4,26
A nevelőtestület részt szokott venni iskolán kívüli közös programokon	8	16	12	2	0	3,79
Közös feladatok esetén a nevelőtestület jól együttműködik	13	19	4	1	1	4,11
Az igazgató döntései során figyelembe veszi a nevelőtestület javaslatait	11	19	6	1	1	4
Oktatási és nevelési problémák esetén a nevelőtestület tagjai kikérik egymás véleményét	10	20	6	0	2	3,95
Ha bajban vagyok, számíthatok a kollégáim segítségére	20	15	0	1	2	4,32
A vezetőség megfelelően képviseli és érvényesíti az iskola érdekeit	17	15	3	2	1	4,18
Ha a nevelőtestület együtt van, többnyire jó hangulat uralkodik	16	18	3	0	1	4,26

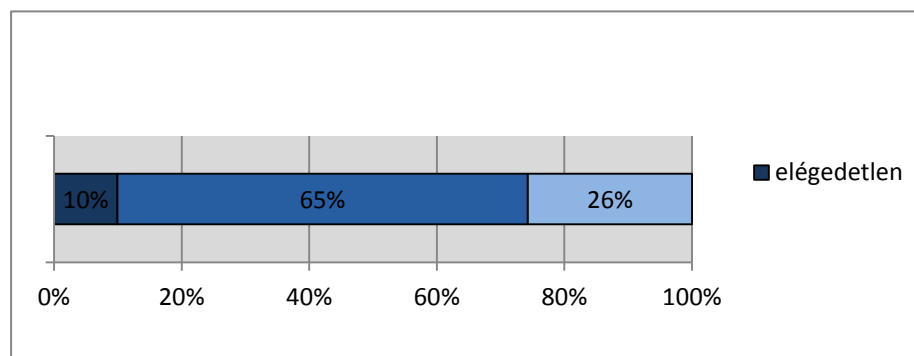
A nevelőtestület leinti azokat a tagjait, akik valamilyen problémára újszerű megoldást javasolnak	2	6	5	12	13	2,26
A nevelőtestület jó közösség	18	15	4	0	1	4,29
Elégedett vagyok tanítványaim magatartásával	7	8	15	4	4	3,26
A nevelőtestületi értekezleteken sok az eredménytelen szócséplés	14	6	8	5	5	3,5

Átlagos érték: 3,69

Végkövetkeztetésként elmondható, hogy:

- Mindkét vizsgált tanintézmény pedagógusainak elégedettségi szintje átlagos, a magyarországiak valamivel elégedettebbek, mint román kollégáik.
- A tanárok lelkesedéssel tudnak dolgozni és tudják érvényesíteni saját elképzeléseiket munkájukban.
- Mindkét tantestület jó közösség, a tanárok számíthatnak egymás segítségére munkahelyen kívül is.
- A vezetőség bevonja döntéseibe a tantestület tagjait és megfelelően képviseli az iskola érdekeit.
- A tanárok aránylag elégedettek tanítványaik eredményeivel.

Ami az izlandi tanárok elégedettségét illeti, egy Reykjavíkban készült felmérés adatai a következők:

Az izlandi pedagógusok elégedettségi szintje is közepesnek mondható, tehát mindhárom országban a pedagógusok helyzetén még lehetne javítani, ennek ellenére a tanárok jól érzik magukat munkahelyükön, lelkesedéssel teljesítik feladataikat, így sikerül megvalósítaniuk azokat a célkitűzéseket, amelyeket a lehetőségekhez mérten el lehet érni.

Zárszó-következtetések Az izlandi, a magyarországi és a romániai zenei élet összehasonlítása hasonló adatokra vetítve

"Ha valaki meg akarja tudni, hogy egy királyság vajon jól kormányzott, hogy erkölcsi jók vagy rosszak, a zene fogja nyújtani a választ." – Konfuciusz

A legújabb antropológiai kutatások, valamint az emberi géntérkép feltárásával bizonyítottá vált, hogy az emberiség bölcsője Afrikában ringott, mindnyájan onnan származunk és a kíváncsiság, valamint a külső körülmények hatására indultunk el, szóródtunk szét a golyóbison.

Langston Hughes amerikai fekete jazzkutató szerint az afrikai zene kialakulása a szokásos mindennapos tevékenységekhez köthető. E tevékenységek közben olyan természetes folyamatok

játszódtak le az emberben, mint az erő kifejtés-ellazulás, (feszítés-oldás), a hosszabb-rövidebb, a hangos-halk. Ezeknek a kapcsolat-pároknek a természetes ismétlődése és tudatosulása alapján rendeződtek rendszerbe a hangok és ritmusok.

A ritmus kétféle lehet: az *egyetemes* – a természetben mindennek ritmusa van- és az emberben rejlő *belső ritmus*, melyet a fantázia, az érzelmek, a félelem, a megismerési vágy, az egyéni életmód alakít.

Az egyik kedvenc hipotézisem az éghajlati tényezők és zene kapcsolati összefüggései. A mai európai zene, mint tudjuk, bölcsőjében, Afrikában ringott, de gyermekkorát már a mai Itáliában élte meg. Nemcsak a zene, hanem a képzőművészet és a filozófia, a költészet, sőt még a politika demokratikus berendezkedésének első szárnypróbálgatásai is a mediterráneumhoz kötődnek. A kellemes éghajlat nemcsak a gazdag termés, a termésfelesleg és gazdagság megalapozója, ami elengedhetetlen ahhoz, hogy a művészet megjelenjen, hanem az emberi hangulat egyik fő meghatározója is. Saját tapasztalatom, hogy a téli, kevésbé napsütötte hónapokban a közérzet meg sem közelíti azokat a napokat, amikor a tavaszi nap első sugarai elkezdik simogatni arcunkat. Kitérülünk, a lelkünkben valami dalolni kezd. A térképre nézve láthatjuk, hogy Magyarország és Románia mérsékelt égövi országok. Izland, jóval északra tőlünk, igen hideg éghajlatú, hosszú őszi és téli sötét napokkal.

Amíg az természetes, hogy a velencei gondolás, a Kisalföldön vagy az erdélyi Mezőségen dolgozó egyszerű földműves dalra fakad munkája közben, addig elég nehezen látom magam előtt az izlandi bálnavadászt, amint beledúdol a sós levegőbe, amikor elhajtja cetvadász dárdáját.

Dolgozatomban összehasonlítottam három különböző zeneoktatási rendszert. Két egyedülálló, nyelvi szempontból szinte szigetként létező izlandit és magyart beszélő népességnek, valamint egy, a latin nyelvcsaládhoz tartozó területnek zeneoktatási szokásait, gyakorlatát.

Óhatatlanul felmerül mégis az összehasonlítás alapjaként a lélekszám. Izlandnak nagyjából 300 ezer lakosa van. Kutatásaim másik fő területe, Kolozsvár szintén körülbelül hasonló lélekszámmal. Magyarországon lélekszámban második legtöbb lakosa Debrecennek van. Izlandon egyetlen egy opera működik, annak a zenekarát is a reykjavíki szimfonikus zenekar tagjai alkotják. Természetesen zenés színház, a megfelelő előadásokkal működik. Debrecenben szintén csak egy szimfonikus zenekar van. Ennek a zenekarnak a tagjai látják el a komoly zenei feladatok mellett a város operett és musical igényét kielégítő színházi produkciók felkéréseit is. Ha ezeket az adatokat összevetjük, azt látjuk, hogy Kolozsváron 2 opera és egy szimfonikus zenekar van és zeneművészeti egyetem is működik. Így csakis azt a következtetést vonhatom le, hogy a régi Magyarország, melynek gyökerei erősen kötődnek a zenetörténet Haydn, Mozart és Beethoven által fémjelzett bécsi klasszicizmusához, nagyon is komoly alapot teremtett a későbbi generációk számára Erdélyben. A több nemzetiség kulturális együttélése is katalizátora volt ennek a folyamatnak. Hagyományaik együtt egy csodálatosan és kivételesen működő kulturális élet létrehozóivá váltak.

A kivételes zenei hagyományokkal és gazdag jelennel bíró „kincses” Kolozsvár méltán lesz majd Európa kulturális fővárosa és egyben az élő példája annak, hogy az Unióban lassan lebomló határok, nemcsak gazdasági szempontból hoznak majd fellendülést, hanem a nemzeti önállóságukat megőrző lakosság kivételes kulturális hagyományai egymást kiegészítve, egymásra hatva, rendkívüli, sokszínű művészeti életet teremtenek.

Felhasznált irodalom

- A. Bramfort (2009): *Művészeti és kulturális oktatás Izlandon*, Oktatási Minisztérium, Reykjavik,
- *Zeneoktatás a skandináv országokban*, EMU közgyűlés és konferencia, 2006. 11.14,
- Dr. Szenik Ilona-Halmos Katalin (2004): *Ének-zene. Tanterv a magyar tannyelvű általános iskolák 1-4 osztálya számára*, Kolozsvár,
- Nagyné Rápli Györgyi (): *Segédlet az emelt szintű ének-zene oktatásához* (1- 4. évfolyam),
- *Zeneoktatásunk*. Magyar Zenei Tanács, Budapest, (2009),
- Dr. Orosz-Pál József ():Ének-zene tantárgypedagógia,
- Sigrun Grendal, Arni Sigurbjarnarson (2009): *The music school system in Iceland*, Smok Vastera,
- *Overview of Professional Music Training System in Iceland*, Association Européen des Conservatoires,
- Malhotra Naresh K., Simon Judit (2009): *Marketingkutató*, Akadémiai Kiadó, Budapest.